

Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy ammattilaisten ja
kokemusasiantuntijoiden näkökulmasta

Mikko Honkanen
Auli Kortet
Opinnäytetyö
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Helsinki
Hoitotyön koulutusohjelma
Hoitotyön suuntautumisvaihtoehto
Sairaanhoitaja AMK
Kevät 2018

TIIVISTELMÄ

Honkanen, Mikko & Kortet, Auli.

Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy ammattilaisten ja kokemusasiiantuntijoiden näkökulmasta.

Helsinki kevät 2018 sivuja 34 liitteitä 2.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Hoitotyön koulutusohjelma, hoitotyön suuntautumisvaihtoehto, sairaanhoitaja (AMK).

Opinnäytetyömme käsittelee nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyn keinoja Suomessa sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisten sekä kokemusasiiantuntijoiden näkökulmasta. Tutkimuksemme tarkoituksena oli löytää uusia keinoja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn. Opinnäytetyössämme tuomme esiin nuorten syrjäytymistä ilmiönä käyttäen hyväksi kirjallisuutta ja tilastotietoja. Lisäksi käsitelimme mitä terveysvaikutuksia syrjäytymisestä nuorille voi olla ja kuinka päihdeidenkäyttö vaikuttaa nuoren syrjäytyneen elämään. Työelämäyhteistyökumppanina olivat Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelman eli Mipa-hankkeen toimijat.

Opinnäytetyömme oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin teemahaastattelulla, jotka toteutettiin yksilöhaastatteluina. Haastattelimme kuutta sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaista, joilla oli työkokemusta nuorten syrjäytyneiden kanssa työskentelystä sekä kuutta kokemusasiiantuntijaa, joilla oli omakohtaisia kokemuksia syrjäytymisestä. Nauhoitimme haastattelut, ja saadun aineiston käsitelimme auki kirjalliseen muotoon analysointia varten. Analysoimme tulokset induktiivista eli aineistolähtöistä sisällönanalyysimenetelmää käyttäen. Haastatteluaineiston lisäksi keräsimme sähköpostitse aineistoa Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelman eli Mipa-hankkeen toimijoilta. Sähköpostikyselyn tarkoituksena oli selvittää, mitkä olisivat hyviä tapoja ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä järjestöjen näkökulmasta.

Tutkimuksemme tulosten perusteella toteamme, että yhteiskunnan varoja tulisi kohdentaa entistä enemmän lapsiin, nuoriin ja perheisiin. Tukihenkilötoiminta oli toinen vahvasti esiin noussut asia, johon kaivattiin enemmän resursseja. Johtopäätöksenä voimme todeta, että sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisten tulisi syventyä enemmän tavoittamisen ja kohtaamisen keinoihin ja sitä kautta rakentaa yhteisöllisyyttä syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi.

Asiasanat: nuoret, syrjäytyminen, ennaltaehkäisy, järjestöt, ammattilaiset, kokemusasiiantuntijat.

ABSTRACT

Honkanen, Mikko & Kortet, Auli.

"Professional and expertise by experience point of view on preventing the marginalization of the youth"

Diaconia University of Applied Sciences, Helsinki. Spring 2018. 34 pages and 2 appendices.

Degree programme in Nursing.

This study focuses on the prevention of the marginalization of young people from the point of view of Finnish social and health care professionals as well as of experts by experience. The purpose of our research was to discover new ways of preventing young people from being marginalized from the mainstream society. In this work, the marginalization of young people is highlighted using literature and statistics. Discussed were also the possible health impacts on young people caused by marginalization and how substance abuse may affect the life of a marginalized youth. The operators of the Mipa project, the research program for substance abuse and mental health organizations, acted as our workplace co-operation partners.

This thesis is a qualitative work. The material was collected by semi-structured interviews that were conducted individually with each participant. The interviewees consisted of six social and health care professionals with work experience with marginalized youth, and six experts by experience, everyone having personal experience from being marginalized. The interviews were recorded, and the material was transcribed for the analysis. The data were analysed with inductive or material-based content analysis method. In addition to the materials obtained from the interviews, material was collected from the actors of the Mipa project (the research program for the substance abuse and mental health organizations), by email. The purpose of this e-mail survey was to discover the organizations' suggestions and points of view on useful practices in preventing the marginalization of young people.

The results show that the society should direct more resources on children, youth, and families. Another frequently raised concern was the need for resources for the supporting personnel. In conclusion, social and health professionals should have more focus on the means of reaching and encountering the youth, through which to develop the sense of community to prevent marginalization.

Key words: the youth, marginalization, prevention, organizations, professionals, experts by experience.

Sisällys

TIIVISTELMÄ.....	2
ABTRACT	3
2 NUORTEN SYRJÄYTYMINEN	7
2.1 Syrjäytyneen nuoren määritelmä.....	7
2.2 Syrjäytyneiden nuorten luokittelut.....	8
2.3 Tilastoja nuorten syrjäytymisestä	9
2.4 Nuorten syrjäytymisen terveysvaikutukset.....	11
3 NUORTEN SYRJÄYTYMISEN ENNALTAEHKÄISY JA TUKI	14
3.1 Vertaistuki, tukihenkilötoiminta ja kokemusasiantuntijat	14
3.2 Yhteiskunnan tarjoama tuki	15
3.3 Mipa-hanke.....	15
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	17
5 TUTKIMUSMENETELMÄT	18
5.1 Laadullinen tutkimus.....	18
5.2 Aineistonkeruumenetelmät	18
5.3 Teemahaastatteluiden ja sähköpostikyselyn sisällön analyysi	20
6 TULOKSET	21
6.1 Mipa-hankkeen järjestöille tehdyn sähköpostikyselyn vastauksien tulokset nuorten syrjäytymisestä ja ennaltaehkäisystä	21
6.2 Syrjäytyneiden nuorten parissa työtä tehneiden ammattilaisten teemahaastatteluiden tulokset nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisystä	22
6.3 Kokemusasiantuntijoiden näkökulmia nuorten syrjäytymisen syihin, seurauksiin ja ennaltaehkäisyyn.....	24
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	27
7.1 Johtopäätökset.....	27
7.2 Pohdinta	28
7.3 Eettisyys ja luotettavuus	30
7.4 Oma ammatillinen kasvu	30

LÄHTEET.....	32
LIITE 1 / KYSELYLOMAKE MIPA-HANKKEEN JÄRJESTÖILLE	35
LIITE 2 / TEEMAHAASTATTELUKYSYMYKSET	36

1 JOHDANTO

Oon seurannu joo (nuorten syrjäytymiseen liittyvää keskustelua), kaitoin vähän aikaa sit uusintana se joku mis puhuttii nuorten syrjäytymisestä. Kylhän ne tahot tai ne päättäjät mitkä siin on ni, kyllähän ne ei välillä tiiä mistä ne puhuu. Lähinnä vaan haukkuu nuorii laiskaks ja kukaan ei päätä, et sä syrjäydyt, eikä kukaan sitä halua sillai. Et se on lähinnä, en mä sanois syrjäytyny, vaan syrjäytetty paremminkii. (Aaltonen , Berg & Ikäheimo 2015.)

Nuorten syrjäytyminen on iso yhteiskunnallinen ongelma ja ilmiö. Eri tutkimusten mukaan ilmiö on kasvussa monista tukitoimista huolimatta. Opinnäytetyömme tarkoituksena on löytää uusia keinoja ja tapoja ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä. Opinnäytetyön ensimmäinen tutkimuskysymys on, mitkä ovat nuorten syrjäytymiseen johtavia syitä ja seurauksia? Toinen tutkimuskysymys on, mitkä ovat ammattilaisten mielestä hyviä tapoja ehkäistä nuorten syrjäytymistä? Kolmas tutkimuskysymys on, mitkä ovat kokemusasiantuntijoiden mielestä hyviä tapoja ehkäistä nuorten syrjäytymistä?

Tässä opinnäytetyössä avaaamme ilmiötä eri lähteiden avulla käyttäen hyväksi tilastotietoa ja kirjallisuutta. Teemme laadullisen tutkimuksen ja menetelminä käytämme teemahaastatteluita asiantuntijoilta sekä kokemusasiantuntijoilta. Olemme myös tehneet sähköpostikyselyn Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelman järjestöille. Opinnäytetyön lopuksi analysoimme teemahaastatteluista ja sähköpostikyselystä saamamme materiaalin ja siitä saadut tulokset, joita vertaamme teoretietoon.

Pohdimme myös kuinka kohtaamme tulevassa ammatissamme sairaanhoitajina nuoria syrjäytyneitä ja kuinka voisimme omalta osaltamme ehkäistä nuorten syrjäytymistä sekä mielenterveys- ja päihdeongelmien syntyä. Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak) antaa erityisosaamista syrjäytyneiden kohtaamiseen, tukemiseen ja auttamiseen. Diakin koulutuksessa paneudutaan myös yhteiskunnallisiin muutoksiin ja siihen, kuinka se vaikuttaa ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2018.)

2 NUORTEN SYRJÄYTYMINEN

2.1 Syrjäytyneen nuoren määritelmä

Nuorten syrjäytyminen on 2000-luvulla yksi suurimmista yhteiskuntapoliittisista kysymyksistä ja huolenaiheista. Syrjäytyneeksi nuoreksi määritellään henkilö, jolla ei ole peruskoulun jälkeistä koulutusta, joka ei käy töissä, ei ole suorittamassa varusmiespalvelusta tai hoida lapsia kotona. Keskeisiä riskitekijöitä nuorten syrjäytymiselle ovat työttömyys, koulutuksen puuttuminen, mielenterveysongelmat ja harrastusten puuttuminen. (Aaltonen ym. 2015, 13; Teittinen 2017.)

Ilmiönä syrjäytyminen on jo vanha, mutta käsitteenä se on tullut tutuksi vasta 1970-luvulla. Kun ihminen joutuu ulos elämän valtavirrasta ja häneltä puuttuu vaikutusmahdollisuuksia, se voidaan nähdä syrjäytymisenä. Syrjäytynyttä voi sanoa koskevan ulkopuolisuuden ja osattomuuden tunne. Hänen elämänpiirinsä on myös kaventunut ja hän kokee itsensä tarpeettomaksi. Puhuttaessa nuorten syrjäytymisestä ei köyhyys ole keskeinen tekijä, koska nuorten tulotaso on yleisesti huonompi kuin muilla ikäluokilla. Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääminen tuo nuorille kuitenkin muita ongelmia. Arkielämästä puuttuu säännöllisyys ja sosiaalisten suhteiden ylläpito hankaloituu. Lisäksi nuoren kyky huolehtia itsestään vähenee ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus pienenee. (Ripatti & Ripatti 2012, 11–13.)

Sosiaalisen syrjäytymisen käsite otettiin Ranskassa käyttöön 1980-luvulla. Kun nuori on sosiaalisesti syrjäytynyt se tarkoittaa, että nuori on sosiaalisesti eristäytynyt ja häneltä puuttuu arjen hallinnan taito. Tällaisella nuorella ei välttämättä ole taloudellisia ongelmia. Lapset, nuoret ja nuoret aikuiset ovat alttiimpia köyhyyteen tai sosiaaliseen syrjäytymiseen kuin vanhukset. Riskit vaihtelevat eri maissa. Lapset ja nuoret aikuiset ovat suurimmassa vaarassa altistua köyhyydelle ja sosiaaliselle syrjäytymiselle Unkarissa, Romaniassa ja Maltalla suhteessa muihin Euroopan maihin, kuten esimerkiksi Suomeen. Syitä lasten ja nuorten syrjäytymiseen ovat vanhempien huono työllisyystilanne, koulutustaso ja

perheiden suuret koot. Lisäksi joidenkin maiden puutteellinen sosiaaliturva huonontaa perheiden asemaa. Maahanmuuttajataustaisuus on myös yksi syrjäytymisen ja sosiaalisen eristäytymisen riskitekijöitä. (Ripatti & Ripatti 2012, 12; Eurostat 2016.)

Työttömyys, pitkäaikaiset taloudelliset ongelmat, asumiseen liittyvät ongelmat, mielenterveys- ja päihdeongelmat, muut terveysongelmat, vanhempien väliset ristiriidat, henkinen ja fyysinen väkivalta sekä laiminlyönti ovat asioita, jotka vaikuttavat lasten tämänhetkiseen ja myöhempään hyvinvointiin. 1990-luvulta alkaen suomalaisten lapsiperheiden köyhyys on kasvanut nopeasti ja se siirtyy usein sukupolvelta toiselle. Taloudelliset ongelmat ja epävarmuus tulevaisuudesta aiheuttavat usein ahdistusta ja masennusta, joka heijastuu myös lasten elämään. Taloudellisten vaikeuksien pitkittyessä myös lasten riski kohdata myöhemmin hyvinvoinnin eri ongelmia kasvaa. Syrjäytymisen katsotaan alkavan usein varhaislapsuudessa ja näin ollen syrjäytyminen on usein ylisukupolvista. Ylisukupolvinen tarkoittaa tietyn käyttäytymismallin periytymistä. Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että perhetaustalla on yhteys ihmisen hyvinvointiin. Vaikka lapsuutta kuormittavilla tekijöillä voi olla pitkäaikaisia seurauksia, on myös havaittu tekijöitä, jotka voivat suojata ongelmien ylisukupolvisuudelta. (Aaltonen ym. 2015, 21; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016.)

2.2 Syrjäytyneiden nuorten luokittelut

Syrjäytyneet nuoret luokitellaan kolmeen ryhmään syrjäytymisen keston mukaan eli syrjäytymisvaarassa olevat, syrjäytyneet ja kroonisesti syrjäytyneet. Kun nuori luokitellaan syrjäytymisvaarassa olevaksi, tulee hänen olla vähintään kuusi kuukautta vuodesta työtön tai toimeentulotuen saaja. Mikäli nuori opiskelee tai hoitaa lapsia kotona häntä ei lasketa syrjäytymisvaarassa olevaksi. Mikäli nuori on kolmen vuoden ajan syrjäytymisvaarassa luokitellaan hänet syrjäytyneeksi. Tällöin syrjäytyminen on pitkäaikaista ja sen voidaan olettaa jatkuvan. Lisäksi on mahdollista, että henkilö on ollut jo aiemmin syrjäytynyt ja käynyt välillä opiskelemaan tai ollut työelämässä. Nuori luokitellaan kroonisesti syrjäytyneeksi silloin,

kun hän on ollut yli kolme vuotta syrjäytymisvaarassa. Tällöin nuori on peruskoulun jälkeen ollut joko työtön ja toimeentulotuen saaja. (Aaltonen ym. 2015, 15–18.)

Nuoret luukulla-teoksessa nuoria, jotka tekevät välillä muuta kuin ovat syrjäytymisvaarassa, kutsutaan piipahtelijoiksi. Silloin syrjäytyminen ei ole pysyvä tila, vaan nuori käy välillä opiskelemassa, työelämässä, hoitaa lapsia kotona tai on pitkällä sairauslomalla, mikä voi lisätä riskiä syrjäytyä. Syrjäytyneiden joukossa on myös nuoria, joita kutsutaan kiinnittyneiksi. Nämä nuoret valitsevat vapaaehtoisesti työn ja koulutuksen ulkopuolella olemisen. He jäävät kuitenkin työttömiksi työnhakijoiksi, sekä toimeentulotuen saajiksi ja näin heidät tilastoidaan syrjäytyneiksi. (Aaltonen ym. 2015, 20–21.)

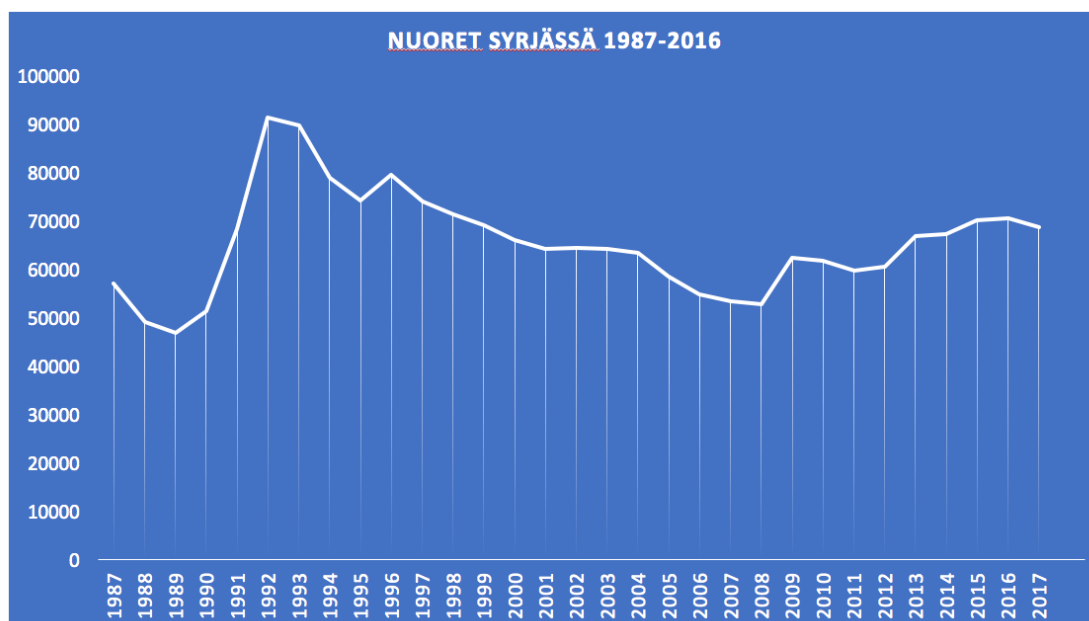
Nimitys NEET-nuori tulee sanoista Not in Employment, Education or Training. Riski hyvinvoinnin ongelmien syntymiseen ja syrjäytymiseen yhteiskunnasta kasvaa mitä enemmän NEET-vuosia nuorella on. Mielenterveydenongelmat, epäsosiaalinen käytös ja alhainen tulotaso liittyvät usein syrjäytymiseen yhteiskunnasta. NEET-nuorella tarkoitetaan nuorta, joka ei ole koulutuksen tai työelämän piirissä tai varusmiespalveluksessa. (Larja, Törmäkangas, Merikukka, Ristikari, Gissler & Paananen 2016.)

2.3 Tilastoja nuorten syrjäytymisestä

Tilastoja nuorten syrjäytymisestä on tehty useita ja määrät syrjäytyneistä vaihtelevat. Voidaan ajatella, että lukujen suuri vaihtelu johtuu tutkijatahosta eli kuka luokittelee syrjäytyneeksi ja kenet, sekä mikä on luokitteluperuste. Myös ikäkaumat vaihtelevat jonkin verran, mikä tuo oman haasteensa tutkittavana olevaan asiaan. Syrjäytyneiden ja syrjäytymisriskissä olevien nuorten määrän on arvioitu vaihtelevan 14 000:n ja 100 000:n välillä. Arvioiden suuri vaihtelu johtuu siitä, että syrjäytymisen määrittely on vaikeaa. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus 2016.)

EVA:n helmikuussa 2012 julkaistun raportin ”Hukassa, keitä ovat syrjäytyneet nuoret?”, mukaan Suomessa on noin 51 300 syrjäytynyttä nuorta. Määrä kertoo 15–29-vuotiaiden vain perusasteen suorittaneiden työttömien työnhakijoiden ja työvoiman ja koulutuksen ulkopuolisten nuorten yhteismäärän vuonna 2010. Luovussa on mukana kotona lapsia hoitavat naiset, joita on 32 500. Elinkeinoelämän valtuuskunta eli EVA on voittoa tavoittelematon yhdistys. Sen tavoitteena on edistää suomalaisen yhteiskunnan menestystä pitkällä aikavälillä. EVA tekee läheistä yhteistyötä Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen Etlan kanssa ja sillä on kaksi jäsentä, Elinkeinoelämän keskusliitto ry ja Työnantajain keskusliiton säätiö. EVA tuottaa näkemyksiä ja tietoa julkiseen keskusteluun sekä esittää uudistuksia poliittisille päättäjille. (Elinkeinoelämän valtuuskunta 2018.)

Suomessa oli 1990-luvulla lama, jonka seurauksena syntyi niin sanottu syrjäytymisilmiö. 2000-luvun talouskasvusta huolimatta syrjäytymisilmiö on jäänyt pysyväksi rakenteelliseksi ongelmaksi. Erityisesti poikien asema on heikentynyt. Syrjäytyneiden nuorten määrä kasvaa ja Me-säätiön mukaan lokakuussa 2017 nuoria syrjäytyneitä oli noin 69 000 henkilöä. Me-säätiön tavoitteena ja tarkoituksena on vähentää lasten, nuorten ja perheiden syrjäytymistä sekä eriarvoistumista Suomessa. Kaikilla lapsilla ja nuorilla pitäisi olla perhetaustastaan riippumatta tasavertaiset mahdollisuudet turvalliseen kasvuun ja kehitykseen. Me-säätiön pääasiallinen tarkoitus on tukea yhdenvertaisuutta. Me-säätiö on aloittanut toimintansa keväällä 2015. Säätiön visio on, että vuonna 2050 Suomessa ei ole yhtään syrjäytynyttä lasta tai nuorta. Me-säätiö hyödyntää Tilastokeskuksen, Eläketurvakeskuksen ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tietokantoja. KUVIO 1 esittää nuorten syrjäytymisen lukumäärän kehityksen Suomessa vuosien 1987–2016 välisenä aikana. (Me-säätiö 2017.)

KUVIO 1. Nuoret syrjässä 1987–2016

Euroopassa on 90 miljoonaa 15–29-vuotiasta nuorta aikuista. He muodostavat 17 % koko Euroopan väestöstä. He ovat hyvin eriarvoisessa asemassa koulutuksen ja työnsaannin suhteen verrattuna muuhun väestöön. 15–29 ikävuosien välillä tapahtuu nuoren elämässä merkittävä muutos hänen siirtyessä kouluelämästä työelämään. Vuonna 2015 Euroopassa yksi neljästä 20–24-vuotiaasta ei ollut töissä tai koulutuksen piirissä. (Eurostat 2016.)

2.4 Nuorten syrjäytymisen terveysvaikutukset

Syrjäytymisprosessi itsessään on monimutkainen, eikä siihen ole yhtä selittävää syytä. Tähän prosessiin liittyy usein terveysongelmia, joko primaarisina tai sekundaarisina. Esimerkkinä primaarisesta terveysongelmasta voi olla synnynnäinen vamma tai joku pitkäaikaissairaus, kuten diabetes. Sekundaarisena terveysongelmana voidaan nähdä esimerkiksi lääkkeiden väärinkäyttö, joka johtuu ahdistuksesta. Ne nuoret, joilla on psyykkisiä tai sosiaalisia ongelmia ja syrjäytyvät näiden ongelmien takia jäävät terveydenhuollossa usein vähäiselle huomiolle. (Kaivosoja 2016.)

Nuoret luukulla-teoksen mukaan syrjäytyneillä nuorilla on erityisen paljon psykiatrisia diagnooseja. Kroonisesti syrjäytyneistä 57 prosentilla on psykiatrinen diagnoosi. Nuorilla, jotka käyvät välillä töissä tai hoitavat lapsia kotona eli niin kutsutuilla ”piipahtelijoilla” 45 prosentilla on psykiatrinen diagnoosi. Kroonisesti syrjäytyneillä esiintyy muita useammin diagnooseja, jotka kuuluvat luokkaan vammat, myrkytykset ja tapaturmat. Lähes 25 prosentilla kroonisesti syrjäytyneillä nuorilla on tartunta- ja loistauteja, syrjäytyneistä ja piipahtelijoista 17 prosentilla. Syrjäytymisvaarassa olevilla nuorilla 17 prosentilla on ruuansulatuselinten sairauksia. Kiinnittyneillä eli nuorilla, jotka ovat valinneet työ- tai kouluelämän ulkopuolella olemisen omasta halustaan, 41 prosentilla on raskauksiin, synnytyksiin ja lapsivuoteuteen liittyviä diagnooseja. Kroonisesti syrjäytyneillä nuorilla esiintyy eniten lääkkeiden käyttöä. Lääkkeiden keskimääräiset kustannukset ovat heillä lähes kymmenkertaiset verrattuna vain peruskoulun suorittaneisiin nuoriin, jotka eivät ole olleet syrjäytymisvaarassa. Mielenterveyslääkkeitä käyttää 60 prosentilla kroonisesti syrjäytyneistä, 29 prosentilla syrjäytyneistä ja 45 prosentilla syrjäytymisvaarassa olevista. (Aaltonen ym. 2015, 23–25, 35.)

Nuorten syrjäytyminen ja heikko terveys ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Syrjäytyneet nuoret käyttävät enemmän terveystalvueluita ja lääkkeitä kuin muut ikäryhmän nuoret. Mielenterveysongelmat ovat yleisiä näillä nuorilla. Mielenterveysongelmat voivat periytyä myös geneettisesti. Vanhempien mielenterveysongelmat vaikuttavat ihmissuhteisiin, perheen vuorovaikutukseen ja sitä kautta lasten mielenterveyteen. Mielenterveysongelmista kärsivien vanhempien lasten mielenterveysongelmat ovat vakavampia, pitkäkestoisempia ja alkavat varhaisemmin. Ne sisältävät myös useita mielenterveysongelmien muotoja. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016.)

Terveystottumukset vakiintuvat nuoruusaikana. Kaveripiiri, kotiympäristö ja päihteiden saatavuus vaikuttavat nuoren päihdekokeiluihin ja päihteiden riskikäyttöön. Tutkimusten mukaan varhainen päihteidenkäytön aloitusikä on suorassa suhteessa myöhempään päihteiden ongelmakäyttöön ja riippuvuuteen sekä mielenterveyshäiriöihin. Nuoren kehityksen kulku on kuitenkin aina yksilöllinen ja vaikka nuori käyttäisikin päihteitä runsaasti, voi päihteidenkäyttö vähentyä tai loppua aikuisuudessa. (Haravuori & Raitasalo 2017.)

Mielenterveysongelmat ja päihteiden ongelmakäyttö ovat usein yhteydessä toisiinsa. Tutkimusten mukaan päihteiden ongelmakäyttö lisää nuorilla riskiä syrjäytyä. Päihdeongelmainen nuori ei saa koulutus- tai työpaikkaa, joka lisää syrjäytymisriskiä entisestään. Päihde- ja mielenterveyspalvelut eivät tavoita hoidon tarpeessa olevia ja hoitoon pääsee vasta, kun ongelmat ovat jo kasvaneet suuriksi. Syrjäytyneillä ja syrjäytymisvaarassa olevilla nuorilla on usein päihteiden ongelmakäytön lisäksi käytöshäiriöitä ja näiden lisäksi myös joku muu mielenterveyden häiriö. (Edilex 2014.)

3 NUORTEN SYRJÄYTYMISEN ENNALTAEHKÄISY JA TUKI

3.1 Vertaistuki, tukihenkilötoiminta ja kokemusasiantuntijat

Vertaistuki määritellään lukuisilla eri tavoilla. Yhteistä määritelmille on vertaistuen liittäminen elämäntilanteeseen tai siinä olevaan ongelmaan. Vertaistuki on vastavuoroista ja perustuu osapuolten omiin kokemuksiin. Vertaistuki ja ammattiapu tukevat toinen toisiaan ja voivat toimia rinnakkain. Vertaistuki ei kuitenkaan korvaa ammattiapua. Vertaistuki on kokemusten jakamista, jossa samantyyppisiä elämäntilanteita läpikäyneet ihmiset voivat tukea toinen toisiaan. Vertaistukea voi toteuttaa kahden kesken tai vertaistukiryhmissä, jossa ohjaajana toimii saman kokemuksen läpikäynyt, kuin muut ryhmän jäsenet. Esimerkiksi syrjäytyneen nuoren vertaistukihenkilönä tai ryhmänä voi toimia syrjäytymisen joskus kokeneet, ja siitä selvinneet henkilöt. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

Tukihenkilösuhde on vapaaehtoinen pidempiaikainen suhde tukijan ja tuettavan välillä. Tukihenkilön tehtävänä on vahvistaa tuettavan omia voimavaroja ja auttaa konkreettisten arjen asioiden hoidossa. Tukisuhde sovitaan erillisellä sopimuksella osapuolten välillä ja suuri osa tuesta on keskustelua ja tuettavan omien selviytymiskeinojen löytämistä ja vahvistamista. Tukihenkilön ja tuettavan suhde perustuu luottamukseen, avoimuuteen ja toisen kunnioittamiseen. (Suomen mielen-terveysseura 2018.)

Kokemusasiantuntijuus ja kokemustieto ovat nousseet viime vuosina esille useilla yhteiskunnan eri alueilla. Kokemusasiantuntija on ihminen, joka on kokenut omakohtaisesti tutkittavana olevan asian. Se mitä koemme ja kuinka koemme asioita, vaikuttaa omaan tapamme tarkastella maailmaa ja omaa itseämme. Itse syrjäytymisen kokenut tai syrjäytetty tietää, mitä syrjäytyminen merkitsee ihmiselle. Kun kokemusasiantuntijan ääni ja tieto otetaan vastaan ja käyttöön, se edesauttaa demokratiaa ja yhteiskunnan hyvinvoinnin lisääntymistä. (Nieminen, Tarkiainen & Vuorio 2014, 14, 19–20, 27.)

3.2 Yhteiskunnan tarjoama tuki

Yhteiskunnan yhtenä keinona ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä on nuorisotakuu. Nuorisotakuun tavoitteena on lisätä nuorten ammattitaitoa ja edistää työllisyyttä. Tavoitteena on myös vahvistaa nuorten mahdollisuuksia itsenäiseen elämään. Palvelua tarjoavat Työ- ja elinkeinotoimistot. Nuorisotakuu lupaa että alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpajatai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hän jää työttömäksi. Takuu kohdistaa eri tahoille toimenpiteitä, joita ovat koulutustakuu, nuorten työllistämistä tukevat toimet sekä nuorten aikuisten osaamisohjelma. Rahoitusta kohdennetaan myös etsivään nuorisotyöhön, työpajatoimintaan ja sillä helpotetaan pääsyä ammatilliseen koulutukseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016.)

Jälkihuollon tarkoituksena on tukea nuorta itsenäistymisessä. Usein jälkihuolto kohdennetaan sijoituksessa olleisiin nuoriin, mutta jälkihuoltoa voidaan antaa vaikka nuori ei olisi ollutkaan sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Asuminen ja toimeentulo ovat elämisen perusedellytyksiä. Jälkihuollon tehtävänä onkin auttaa nuorta asunnon hankkimisessa ja riittävän toimeentulon saamisessa. Jälkihuolto voi myös antaa psykososiaalista tukea, tukea opintojen aloittamiseen, tukea työllistymiseen ja harrastuksiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

3.3 Mipa-hanke

Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelman eli Mipa-hankkeen toimijat ovat tämän opinnäytetyömme työelämäyhteistyökumppanit. Saimme tutkimusluvan A-klinikkasäätiöltä opinnäytetyön tekoa ja julkaisua varten. Mipa-hankkeen piiriin kuuluvat A-klinikkasäätiö, A-kiltojen liitto ry, Ehyt ry, Finfami, Irti huumeista ry, Kuntoutussäätiö, Mielenterveyden keskusliitto, Tukikohta ry, Sininauhaliitto ja Suomen mielenterveysseura. Diakonia-ammattikorkeakoulu on yhtenä osallisena hankkeessa. Mipa-hankkeen rahoituksesta vastaa Veikkaus. (Tietopuu 2017.)

Mipa-hankkeessa toteutetaan kuusi tutkimushanketta. Sen tavoitteena on kehittää päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimustoimintaa. Lisäksi se tuottaa tietoa eri järjestöjen toiminnasta ja niiden vaikuttavuudesta sekä lyhyen ja pitkän tähtäimen kehittämistarpeista. Hankkeen tavoitteena on myös tuoda esiin kansalaisten elämäntilanteita, kokemuksia ja palvelutarpeita. (Tietopuu 2018.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia nuorten syrjäytymiseen johtavia syitä ja seurauksia sekä löytää uusia keinoja ja tapoja ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä Suomessa. Tarkoituksenamme on tuoda teemahaastatteluissa esiin nuorten syrjäytyneiden parissa työskentelevien ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden ajatuksia ja kokemuksia syrjäytymisen syistä, seurauksista ja ennaltaehkäisystä. Lisäksi teimme sähköpostikyselyn Mipa-hankkeen järjestöille, jossa kysimme hankkeen järjestöiltä, kuinka he näkevät nuorten syrjäytymiseen johtavat riskitekijät ja kuinka heidän mielestään tulisi ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä.

Tavoitteena on tuottaa ja kerätä tietoa aiheesta A-klinikkasäätiölle. Olemme käyttäneet apuna teemahaastatteluita kokemusasiantuntijoilta ja ammattilaisilta sekä sähköpostikyselyn vastauksia eri järjestöiltä. Tätä kautta vastaamme opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitkä ovat nuorten syrjäytymiseen johtavia syitä ja seurauksia?
2. Mitkä ovat ammattilaisten mielestä hyviä tapoja ehkäistä nuorten syrjäytymistä?
3. Mitkä ovat kokemusasiantuntijoiden mielestä hyviä tapoja ehkäistä nuorten syrjäytymistä?

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään aineistonkeruumenetelminä teemahaastatteluita, kyselyitä, havainnointia ja tutkittua tietoa, joka perustuu dokumentteihin. Menetelmiä voidaan käyttää rinnakkain tai vain jotain niistä. Laadullisessa tutkimuksessa teorian merkitys on itsestään selvä. Teoriaa tarvitaan tutkimuksen etiikan ja luotettavuuden takia. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 18, 20, 71.)

Laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään tutkimuksen kohdetta ja kohteen käyttäytymistä ja käyttäytymisen sekä päätöksenteon syitä. Laadullinen tutkimus so-
paa sosiaalisten ongelmien tutkimiseen. Siinä tutkittavien määrä ei ole oleellinen, vaan tutkittavista saatu tieto analysoidaan mahdollisimman tarkasti. Toisaalta tutkimuksesta saadut tulokset ovat suhteessa niiden tekijöihin. (Heikkilä 2008, 16; Tuomi & Sarajärvi 2013, 20.)

5.2 Aineistonkeruumenetelmät

Aineistonkeruumenetelmänä käytimme sähköistä kyselylomaketta, jossa kysyimme järjestöjen toiminnasta nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi sekä heidän näkemyksiään nuorten syrjäytymiseen johtavista syistä ja seurauksista. Kyselylomakkeen lähetimme sähköpostilla A-klinikkasäätiön tutkijalle. Hän toimitti kyselyn ja yhteystietomme Mipa-hankkeen piirissä oleville järjestöille. Vastaukset saimme sähköpostilla (LIITE 1).

Kyselyssä haastatelluille annetaan valmiit kysymykset, joihin vastata. Silloin kysyjällä ei ole mahdollisuutta korjata väärinkäsityksiä tai selventää kysymyksiä. Kun haluamme tietää jotain, on helpointa kysyä sitä kohteelta suoraan. Näin saamme tietää mitä ihminen ajattelee. Kyselyn kysymykset tulee suunnitella tarkkaan ja harkitusti. Tutkimuksen tavoite tulee olla selvillä ennen kysymysten tekemistä. Lisäksi on mietittävä kuinka tarkkoja vastauksia halutaan. Samaa asiaa voi

kysyä monella eri tavalla ja saada näin laajempia vastauksia kysymyksiin. Kun vastaukset on saatu, niin kysymyksiä ei voi enää muuttaa. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään etupäässä avoimia kysymyksiä. Näitä voi laittaa myös kyselylomakkeeseen jonkin verran, mutta niillä usein rajataan vastaajaan ajatusten suuntaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72–73; Heikkilä 2008, 47, 49.)

Toisena aineistonkeruumenetelmänä olemme käyttäneet teemahaastattelua, jossa avoimilla kysymyksillä kävimme keskustelua käsiteltävästä aiheesta, tässä tapauksessa nuorten syrjäytymiseen johtavista syistä ja seurauksista, sekä ennaltaehkäisyn keinoista. Tapasimme haastateltavat henkilökohtaisesti. Olemme esittäneet heille kysymyksiä, joista tulokset ovat syntyneet. Haastattelimme kuutta ammattilaista ja kuutta kokemusasiantuntijaa. Haastattelutilanteet olivat turvallisia ja keskustelu vapaamuotoista. Haastateltavat löysimme työelämäyhteistyön kautta. Toinen opinnäytetyön tekijöistä on tehnyt työtä syrjäytyneiden nuorten parissa ja kokemusasiantuntijat löytyivät sitä kautta. Haastattelut toteutettiin kirjastoissa ja kahviloissa. (LIITE 2).

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Teemahaastattelulla pyritään saamaan kokoon sellainen aineisto, jonka pohjalta voi tehdä tutkittavaa ilmiötä koskevia päätelmiä luotettavasti. Teemahaastattelu keskittyy tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Oleellista on, että haastattelu etenee keskeisten teemojen varassa eikä niinkään yksityiskohtaisten kysymysten. Teemahaastattelussa ei ole tarkkaa muotoiltua järjestystä, kuten tarkkaan strukturoidussa lomakehaastattelussa. Järjestys ei ole kuitenkaan täysin vapaa, kuten esimerkiksi syvähaastattelussa. Teemahaastattelussa pyritään saamaan vastauksia, joilla on merkitystä tutkimuksen tarkoituksen tai tutkimustehtävän mukaisesti. Teemat on valittu etukäteen ja tutkittavasta ilmiöstä tiedetään jo jotain. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 3, 40; Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

5.3 Teemahaastatteluiden ja sähköpostikyselyn sisällön analyysi

Induktiivisessä eli aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on kolme vaihetta. Ensimmäinen on redusointi eli pelkistäminen, toinen on klusterointi eli ryhmittely ja kolmas abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Tutkimusaineiston analyysi etenee vaiheittain ja alkaa haastatteluiden kuuntelemisesta ja aukikirjoituksesta. Aineisto pelkistetään niin, että siitä karsitaan kaikki tutkimukselle epäolennainen pois. Tämän jälkeen alkaa ryhmittely, jolloin samaa asiaa käsittelevät asiat kootaan yhteen ja nimetään yhdistävällä käsitteellä. Lopuksi erotetaan tutkimuksen kannalta olennaisin tieto ja sen perusteella muodostetaan käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–111.)

Opinnäytetyön teemahaastattelut ammattilaisille ja kokemusasiantuntijoille nauhoitimme henkilökohtaisten tapaamisten aikana ja myöhemmin kuuntelimme nauhoitukset ja muutimme ne tekstimuotoon. Pelkistimme tekstiä siten, että nostimme ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden haastatteluista tutkimuksemme kannalta oleelliset asiat opinnäytetyöhömmme. Sähköpostikyselyyn Mipa-hankkeen järjestöille vastasi kaksi hankkeessa mukana olevaa järjestöä. Pelkistimme vastauksia siten, että esille nousi opinnäytetyön tutkimuskysymysten kannalta oleelliset asiat. Esille tulleesta aineistosta teimme johtopäätökset ja tulokset sekä pohdinnat tutkimukseemme.

6 TULOKSET

Opinnäytetyömme tulokset ovat syntyneet sähköpostikyselyn ja teemahaastatteluiden analysoinnista. Sähköpostikyselyn teimme Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelman eli Mipa-hankkeen eri järjestöille. Teemahaastattelut teimme kokemusasiantuntijoille ja ammattilaisille. Olemme käyneet sähköpostikyselyn ja teemahaastattelumateriaalien vastaukset läpi ja tuoneet esiin päällimmäiseksi nousseita teemoja nuorten syrjäytymisen syistä, seurauksista ja ennaltaehkäisystä.

6.1 Mipa-hankkeen järjestöille tehdyn sähköpostikyselyn vastauksien tulokset nuorten syrjäytymisestä ja ennaltaehkäisystä

Suomessa ollaan siirtymässä entistä vapaampaan alkoholipolitiikkaan. Myös mietoja huumeita yritetään laillistaa ja käytön haittoja väheksytään. Järjestöjen vastauksista (n=2) tuli esiin huoli tulevista päätöksistä ja entistä liberaalimmasta päihdepolitiikasta.

Yhteiskunnallisilla päätöksillä ollaan helpottamassa alkoholin saataavuutta, mikä tulee lisäämään päihdeongelmia ja myös syrjäytymistä.

Kyselystä nousi esiin myös huoli eriarvoisuuden lisääntymisestä. Järjestöt kokivat (n=2), että kuilu vähävaraisten ja hyvätuloisten välillä kasvaa. Järjestöt toivoivat, että poliittiset päättäjät kantaisivat vastuun kaikista ihmisistä, myös heikompisaisista. Peruspalveluiden turvaaminen koettiin tärkeäksi.

Syrjäytymisen parasta ehkäisyä on hyvinvointivaltion ylläpito ja kehittäminen sekä peruspalveluista huolehtiminen.

Järjestöjen kyselyn tuloksista nousi esiin (n=2), että toimijoita on paljon ja toiminta on sirpaleista mielenterveys- ja päihdetyön kentällä. Rahaa on, toimijoita on, mutta miten toiminta saataisiin tuottavaksi ja vaikuttavaksi?

Päihde- ja mielenterveyskentällä on ihan hirvittävästi erilaisia toimijoita, siis aivan hirvittävän erilaisia toimijoita kooltaan, tavoitteiltaan ja kohderyhmiltään. Päihdejärjestöjen painopiste on enemmän siellä syrjäytymisen ehkäisyssä, kun taas mielenterveyskentällä se painopiste on hieman erilainen.

Mun mielestä paras keino saada nuoret järjestöjen piiriin on toiminnalliset keinot, ei ne nuoret välttämättä tuu mihinkään ryhmiin puhumaan niistä ongelmistaan. Ehkä ne jossain vaiheessa sit tuleekin, kunhan ne ensin saadaan sinne muuten mukaan johonkin toimintaan.

6.2 Syrjäytyneiden nuorten parissa työtä tehneiden ammattilaisten teemahaastatteluiden tulokset nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisystä

Tässä opinnäytetyössämme ammattilaisilla tarkoitetaan sosiaali- ja terveysalan henkilöitä, jotka ovat koulutukseltaan sosionomeja, sairaanhoitajia ja tutkijoita. Ammattilaiset ovat työskennelleet tai työskentelevät nuorten syrjäytyneiden parissa. Osa ammattilaisista tekee ennaltaehkäisevää työtä.

Ammattilaisten teemahaastatteluista nousi esiin, kuinka arvokasta tukihenkilötoiminta on. Ammattilaiset (n=6) toivat myös esiin, että rahaa ja resursseja tämän kaltaiseen toimintaan tulisi lisätä. Nykyään monet nuoret harrastavat ja viettävät vapaa-aikaansa ohjatuissa urheilu- ja liikuntaseuroissa. Se vaatii kuitenkin vanhemmilta panostusta, aikaa ja rahaa. Kun puhutaan syrjäytymisvaarassa olevasta nuoresta, osallistuminen ohjattuihin vapaa-ajantoimintoihin on haastavaa. Osallistumiseen tarvitaan nuoren omaa motivaatiota ja aikuisen kannustusta.

Joskus itestä tuntuu, että onks se nuorillakaan se tiedonpuute se iso kysymys ja pitäskö se työn painopiste olla joku muu ku esimerkiksi päihteistä kertominen kouluissa, sitä mä ite usein mietin, että tämän niinku yhteisöllisyyden rakentaminen ja muu tällänen.

Haastatteluista nousi esiin, että Suomessa annetaan valistusta päihteiden haitoista paljon. Haastateltavat ammattilaiset (n=4) tuntuivat kuitenkin kaipaavan enemmän tukea toimintaan ja konkreettiseen työhön. Yhteisöllisyyden rakentaminen koettiin tärkeäksi asiaksi ja siihen toivottiin lisää tukea. Vertaistukitoiminta

on yksi keino lisätä yhteisöllisyyden tunnetta. Sillä voidaan ehkäistä syrjäytymistä ja vähentää ulkopuolisuuden tunnetta.

Et mikä se olis joka ihan oikeesti vaikuttais? Täällähän se on paljon just tätä tiedonjakoa, eräänlaisii kampanjoita, vaikuttamistoimintaa, lainsäädäntöä, et täällä on niinku enemmän se näkökulma. Se nuorten tavoittaminen on se kaikista suurin juttu, et miten niitä tavoittaa? Ne nuoret joilla on niitä ongelmia. Et miten ne saatais palveluiden piiriin ja järjestöjen toimintaan mukaan. Se on se kaikista suurin ja vaikein juttu.

Haastateltavat toivat esiin (n=6) tavoittamisen ja kohtaamisen vaikeuden. Kuinka tavoittaa syrjäytyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat nuoret? Rahaa ja resursseja kohdennetaan kampanjoihin, valistuksiin ja tiedonjakoon kiitettävästi, mutta näkökulmaa pitäisi ammattilaisten mielestä muuttaa. Tavoittamisen ja kohtaamisen keinoihin pitäisi syventyä ja lähestyä syrjäytymisvaaraa sitä kautta.

Jos ne saadaan vaikka jonkin tuetun asumisen piiriin ja sitte niillä on siellä joku tukihenkilö taikka palveluohjaaja ni se on yks tapa saada nuoret myös muitten palveluiden piiriin. Nuorten kohdalla pitäs sitä hoitoon ja kuntoutukseen pääsemisen kynnystä madaltaa, hyväksyä se ettei sitä motivaatiota ehkä heti löydy. Että se motivoituminen vois myös tapahtua sen prosessin aikana ettei sen ihmisen tarttis mennä ihan pohjalle.

Tukihenkilötoimintaa tulisi lisätä ja rahoitusta kohdentaa siihen suuntaan. Ammattilaiset (n=4). kertoivat tukihenkilötoiminnan olevan antoisaa ja tuloksekasta.

Mun mielestä täällä pitäis kohdentaa resursseja enemmän varhaiseen tukeen. Me hoidetaan Suomessa enemmän seurauksia kuin syitä. Tuki pitäis alottaa jo sieltä lapsuudesta, niistä vanhemmista. Me hoidetaan sitte niitä jo syrjäytyneitä, ku ongelmaan olis pitäny puuttuu jo aikasemmin.

Mielenterveys- ja päihdetyön kentällä työtä tekevien vastauksista nousi useasti (n=5) esiin, kuinka Suomessa kohdennetaan resursseja jo syrjäytyneiden ihmisten hoitoon. Ammattilaiset (n=6) kaipasivat enemmän resursseja ennaltaehkäisevään työhön. Esiin nousi myös (n=4), kuinka päihdetyöhön keskitytään enemmän sen sijaan, että hoidettaisiin mielenterveyttä. Jos mielenterveyttä alettaisiin hoitamaan ajoissa, voi olla, ettei päihdeongelmaa tulisikaan.

Aina mietitään, et onko se ensisijainen ongelma mielenterveys- vai päihdeongelma. Mä kyl sanoisin, et mielenterveysongelma. Eihän kukaan tasapainoinen ja terve ihminen rupee itseensä päihteillä tuhoamaan.

6.3 Kokemusasiantuntijoiden näkökulmia nuorten syrjäytymisen syihin, seurauksiin ja ennaltaehkäisyyn

Se oli kai se lapsuuden turvattomuus se kaiken alku. Näin myöhemmin ku ajattelee. Sitä kaipas turvallista aikuista. Ja sit se ulkopuolisuuden tunne. Ei oikeen kuulunu mihinkää.

Kokemusasiantuntijoiden haastatteluissa päällimmäiseksi (n=6) syrjäytymistä aiheuttavaksi tekijäksi nousi lapsuudessa koettu turvattomuuden ja ulkopuolisuudentunne.

Lapsena multa vaadittiin enemmän kun pystyin tai halusin. Piti koko ajan suorittaa ja olla paras kaikessa. Se toi semmosen ikään kuin riittämättömyyden tunteen, ettei kelpaa ku ei pysty tai jaksa. Ja sit ku kasvo ni ei enää yrittänykään. Lähti vaan pois.

Useassa haastattelussa (n=3) tuli esiin avoimuuden ja rehellisyyden vaatimus, kun tehdään viranomaisyhteistyötä. Kuitenkaan rehellisyydestä ja avoimuudesta ei välttämättä seurannut syrjäytymistä vähentävää elämää. Useat (n=3) kokemusasiantuntijat kokivat, että heidän perhe-elämäänsä hankaloitettiin, kun he olivat olleet avoimia ja rehellisiä.

Se on harmittanut ku ei oo voinu olla rehellinen. Niinku näille viranomaisille. Ne kääsee olemaan, mut sitku oot ni rangaistaan. Mua rangaistiin niin että lapsi huostaanotettiin.

Osa kokemusasiantuntijoista (n=2) koki, että heidän valitsemansa tie ei ollut yhteiskunnallisesti sovelias. Heidät oli luokiteltu syrjäytyneiksi, vaikka heidän oma kokemuksensa asiasta olikin toisenlainen.

Kuka nää luokittelut tekee? Siis kuka on syrjäytynyt ja kuka ei? Tii lastollisesti mä oon syrjäytynyt, mut en mä silti koe olevani. Mä elän sitä elämää mitä mä nyt haluunki. Tietty rahaa vois olla enemmän.

Moni kokemusasiantuntijoista (n=5) toi esiin puhumattomuuden käsitteen. Kun lapsuuden perheissä ei puhuttu vaikeuksista, ne tulivat esiin myöhemmässä elämässä ja näin vaikuttivat kehitykseen. Myös perusluottamus ihmisiä ja elämää kohtaan horjui.

Se oli surullista, kun se isovelji kuoli kun mä olin 5-vuotias. Asiasta ei puhuttu meidän perheessä ja mun vanhemmat ja sukulaiset riitelivät keskenään siitä et kuka on syyllinen. Mä olin sekaisin ja fiilikset ristiriitaiset, siitä et kenen puolelle turvautuisin.

Haastatteluissa tuli esiin lapsuuden hyväksikäyttökokemuksia (n=3). Ne koettiin traumaattisena ja avun saaminen vaikeaksi. Häpeän- ja syyllisyyden tunteet jatkuivat aikuisikään asti. Kokemukset vaikuttivat syrjäyttävästi kokijan elämään ja näkyivät luottamuksen puutteena ja rakastamisen vaikeutena. Haastateltavat kuvailivat omaa sisäistä minuuttaan yksinäiseksi ja kylmäksi. Kokemusasiantuntijat kertoivat, kuinka päihteet auttoivat turruttamaan sisäisen pahan olon.

Yläluokilla mä jouduin seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi. En tämän jälkeen ole pystynyt luottamaan toisiin ihmisiin. Mä torjun kaikki lähestymisyritykset vaikk en halunnut.

Haastatteluissa nousi esille hyväksytyksi tulemisen tarve (n=5). Haastatellut kertoivat, kuinka olivat hakeneet huomiota väärällä tavalla. Huomion hakemisen tapa ei niinkään ole ollut väärä, vaan se kuinka siihen on suhtauduttu. Ei ole ymmärretty lapsen huomiontarvetta. Tämä on aiheuttanut ulkopuolisuuden tunnetta ja johtanut myöhemmässä elämänvaiheessa syrjäytymiseen yhteiskunnasta.

Mä olin lapsena aina äänessä ja käyttäydyin huonosti, en mä mitään pahaa tarkoittanut vaan halusin vaan muiden huomiota, kun en muulla tavalla osannut sitä ilmaista. Mut leimattiin häiriköksi ja siitä se alamäki alkoi.

Syrjäymisestä selvinneet kertoivat vertaistukiryhmien ja tukihenkilötoiminnan olleen arvokasta. Kokemusasiantuntijat toivat esiin tukihenkilötoiminnan ja vertaistukiryhmien tarpeellisuuden. (n=4)

Se oli paha juttu, kun jouduin jättämään kaikki vanhat frendit, jotta selviytyisin ite. Löysin vertaistukiryhmistä samanlaisia juttuja kokeneita tyyppejä. Koin, että se pelasti mun elämän, en ollu enää yksin.

Meillä himassa oli aina semmoinen pelon ilmapiiri ku ne vanhemmat tappeli jurrissa. Usein me systerin kanssa pelättiin et millon ne alkaa meille huutamaan. Välillä tuli avokkaita vaik ei ollu tehny mitään väärin.

Monet haastatellut (n=5) kertoivat lapsuudenkokemuksistaan ja päälimmäiseksi nousi lapsuudessa ollut pelon ilmapiiri. Haastatellut ymmärsivät aikuistuttuaan, kuinka varhainen tuki perheelle olisi voinut auttaa heidän omaa lapsuudenperhettä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Johtopäätökset

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme kysyi syitä ja seurauksia nuorten syrjäytymiseen. Opinnäytetyömme teoriasta ja teemahaastatteluiden vastauksista nousi esiin syrjäytymiseen johtavia syitä ja seurauksia. Monet tutkimukseemme osallistuneet kokemusasiantuntijat toivat esiin vaikeat lapsuudenkokemukset. Kokemukset johtivat myöhemmällä iällä terveydellisiin ongelmiin ja itsetuhoiseen käytökseen. Päihde- ja mielenterveysongelmat näkyivät muun muassa eristäytymisenä ja sosiaalisina ongelmina. Nämä ongelmat yhdessä johtivat ensin syrjäytymisvaaraan ja pidemmällä aikavälillä syrjäytymiseen.

Toinen tutkimuskysymyksemme kysyi, mitkä ovat ammattilaisten mielestä hyviä tapoja ehkäistä nuorten syrjäytymistä. Tuloksista tuli esille tavoittamisen tärkeys ja yhteisöllisyyden rakentaminen syrjäytymisen ennaltaehkäisykeinoina. Myös vanhemmuuden tukeminen ja lapsiperheiden varhaisen tuen tarve nousivat esiin teemahaastatteluista. Lisäksi mielenterveys- ja päihdehoitoon sekä kuntoutukseen pääsyn tulisi olla helpompaa. Sähköpostikyselyn vastauksista järjestöiltä ennaltaehkäisevänä keinona todettiin hyvinvointiyhteiskunnan ylläpito. Järjestöjen vastauksista nousi esille huoli eriarvoistumisen lisääntymisestä ja entistä vaipammasta lainsäädännöstä alkoholin saatavuuden suhteen.

Kolmas tutkimuskysymys kysyi kokemusasiantuntijoilta, mitkä ovat hyviä tapoja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Esille nousi tukihenkilötoiminnan ja vertaistuen tarve. Molemmat koettiin syrjäytymistä ehkäiseväksi. Kokemusasiantuntijoiden ja ammattilaisten vastauksista löytyi paljon yhtäläisyyksiä, kun käsiteltiin syrjäytymisen ehkäisykeinoja. Kuitenkin kokemusasiantuntijoiden teemahaastatteluista tuli esille enemmän syrjäytymiseen johtavia syitä ja seurauksia, kuin keinoja syrjäytymisen ehkäisyyn.

Teemahaastatteluista ja sähköpostikyselystä saatujen tulosten perusteella nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ei tarvita niinkään laaja-alaisia tutkimuksia

kuin tekemistä ruohonjuuritasolla lasten ja perheiden hyvinvoinnin eteen. Rahaa voisi kohdentaa enemmän lapsiperheiden varhaisen tukeen ja sitä kautta ehkäistä köyhyyttä ja eriarvoisuutta. Myös peruskoulutukseen tulisi kohdentaa enemmän varoja ja erityistukea sitä tarvitseville.

Huomasimme, että paljon käytetään resursseja tutkimustyöhön ja eri luokitteluihin. Tilastotietoa löytyy monenlaista ja tekijöitä on useita. Määrät syrjäytyneistä nuorista vaihtelevat tekijän mukaan. Tulisiko resurssit kohdentaa eri tavalla? Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys kertoo selkeästi, kuinka nuori syrjäytynyt luokitellaan, määritellään ja mitä terveyden haasteita syrjäytyminen voi tuoda. Tutkimuksemme perusteella kuitenkin ihmisen arvostaminen ja hyväksyminen olisi paras ennaltaehkäisyn keino.

Tutkimuksemme tavoitteet onnistuivat mielestämme hyvin, vaikka haastateltavien löytäminen ja vastausten saaminen olikin ajoittain haasteellista. Opinnäytetyömme aihe on hyvin ajankohtainen ja valmiita vastauksia nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn ei ole. Kysymyksessä on laaja-alainen yhteiskunnallinen ongelma, joka meidän tutkimuksemme mukaan ei ole vähenemässä. Nuorten syrjäytymisen on asia, jonka vähentäminen vaatii pitkä-aikaista työtä ja tahtotilaa yhteiskunnalta ja poliittisilta päättäjiltä. Ratkaisu ei ole yksinkertainen ja sen löytämiseen tulisi keskittyä.

7.2 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessi on ollut pitkä, alkaen opintojen alusta. Tänä aikana olemme tutkineet aiheesta eri näkökulmista. Tutkimuksia aiheesta on tehty paljon ja nyt tarvittaisiin konkreettisia toimia syrjäytymisen ehkäisyyn. Paljon tutkitaan ja todetaan olemassa olevia ongelmakohtia, mutta tavoittamisen ja kohtaamisen keinoihin tähtäävä työ ei ole vähentänyt nuorten syrjäytymistä. Siihen tulisi kohdentaa varoja ja resursseja enemmän. Myös perheiden varhaiseen tukeen tulisi panostaa enemmän. Varhaisen tuen lisäämistä toivoivat myös haastattelemamme ammattilaiset. Kokemusasiantuntijoilta tuli myös vahvasti esiin tukihen-

kilöiden tarve. Tukihenkilötoiminnan oletetaan olevan vapaaehtoislähtöistä. Kuitenkin olisi hyvä kohdentaa myös varoja tämän kaltaiseen toimintaan, eikä olettaa ihmisten vapaaehtoisesti, palkatta auttavan toisiaan.

Työelämän muutokset ovat lisänneet syrjäytymisriskiä. Ennen töitä sai ilman koulutustakin, nykyään työnantajat vaativat koulutuksen lähes kaikkiin olemassa oleviin työtehtäviin. Yhteiskunnan eriarvoistuminen lisää myös syrjäytymisriskiä. Mielestämme olisi tärkeää, että kaikilla lapsilla ja nuorilla olisi samanlaiset mahdollisuudet koulutukseen ja sitä kautta yhteiskunnalliseen asemaan. Suomessa on kaikilla yhtäläiset oikeudet koulutukseen, mutta väittäisimme kuitenkin, että ympäristöllä mihin syntyy, on suuri vaikutus ihmisen elämään ja mahdollisuuksiin.

Toivomme, että tämä opinnäytetyö herättäisi ajatuksia tulevissa ammattilaisissa ja jo syrjäytyneiden parissa työskentelevissä sekä päätöksentekijöissä niin, että rahaa ja sen kohdentamista alettaisiin miettimään uudesta näkökulmasta käsin. Asioita todetaan paljon, mutta tekeminen jää toiselle sijalle, jos sitä tapahtuu ollenkaan. Mielestämme olisi perusteltua suunnata voimavaroja tutkimustoimintaan, joka kohdistuisi lasten, nuorten ja perheiden varhaiseen tukeen. Lisäksi lastensuojelun tukitoimiin tulisi kohdentaa resursseja entistä enemmän. Niillä on syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus. Näin voisi löytyä keinoja ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä.

Tuleva Sote-uudistus tulee hankaloittamaan tietojen saatavuutta ja käsittelyä eri viranomaisten välillä. Yksityisellä ja julkisella sektorilla on eri potilastietojärjestelmät ja näin ollen virheiden mahdollisuus kasvaa ja yhteistyö hankaloituu. Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut tulevat pirstaloitumaan entistä enemmän. Se vaikeuttaa hoitavien tahojen yhteistyötä ja käytännön yhteistyö vaikeutuu. Tämä myös lisää kustannuksia, kun hoidon tulokset heikkenevät. Tämä heijastuu suoraan yksilön hyvinvointiin. Ammattilaisten ja hoidossa olevan kannalta olisi helpompaa, jos hoitopolku olisi selkeä ja yhdenmukainen. Näin myös pystyttäisiin ennaltaehkäisemään mahdollista syrjäytymistä paremmin.

Mielestämme sanat ”jätetyt nuoret” kuvaa syrjäytyneitä nuoria paremmin. Se, että yksilön erilaisuus hyväksytään ja jokaisen annetaan kasvaa ja kehittyä juuri omana itsenään yhteisössä on nuorten syrjäytymistä ennaltaehkäisevää.

7.3 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöprosessin aikana toimintaamme on ohjannut eettisyys ja luotettavuus. Tämä näkyy siinä, että kokemusasiantuntijamme ovat anonyymejä ja meillä on vaitiolovelvollisuus koskien heitä. Olemme saaneet heiltä luvan käyttää heidän haastatteluitaan. He myös tulevat näkemään opinnäytetyö materiaalin ennen sen julkaisemista. Käyttämiimme lähteisiin olemme suhtautuneet kriittisesti ja olemme valinneet lähteisiin tutkittua, näyttöön perustuvaa tietoa. Olemme pyrkineet merkitsemään lähdeviitteet oikein, jotta emme plagioi toisten kirjoittamaa tekstiä. Olemme myös suhtautuneet toisiimme kunnioittaen ja ottaneet huomioon molempien mielipiteet työtä tehdessä. Haluamme tällä tutkimuksella herättää ajatuksia lukijassa ja käynnistää keskustelua opinnäytetyön aiheesta. Tarkoituksena on ollut olla myös nuorten syrjäytyneiden puolestapuhuja ja ääni, joka vaikuttaisi yhteiskunnan ja ihmisten asenteisiin syrjäytyneitä kohtaan.

7.4 Oma ammatillinen kasvu

Prosessin alusta asti olemme tehneet yhteistyötä Mipa-hankkeen toimijoiden kanssa. Se on antanut valmiuksia moniammatilliseen yhteistyöhön, jota tulevana sairaanhoitajina tulemme tekemään. Mipa-hankkeen järjestöjen rooli nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisevässä työssä on merkittävä. Päihde- ja mielenterveysongelmien yhteys nuorten syrjäytymiseen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseen on tullut esille vahvasti opinnäytetyötä tehdessämme. Tämän ymmärtäminen vahvistaa meidän ammattitaitoamme sairaanhoitajina tulevaisuudessa. Olemme prosessin aikana saaneet tutustua päihde- ja mielenterveyskentän toimijoihin ja kokemusasiantuntijoihin. Se on auttanut ymmärtämään kuinka laaja-alainen ja monisyinen asia syrjäytyminen on, sekä kuinka paljon sen ennaltaehkäisemiseksi tehdään jo työtä.

Kokemusasiantuntijoiden haastattelut antoivat hyvää pohjaa tulevaan työhön, kokemukset olivat arvokkaita. Kokemusasiantuntijoiden kertomat kokemukset syrjäytymisestä ja sen eri syistä auttavat tulevaisuudessa meitä sairaanhoitajan ammatissa ymmärtämään ja kohtaamaan näitä nuoria. Kohtaamisen taito, kyky ja ennen kaikkea halu on paras työväline sairaanhoitajan ammatissa.

LÄHTEET

- Aaltonen, Sanna; Berg, Päivi & Ikäheimo, Salla. 2015. Nuoret luukulla. Helsinki: Unigrafia.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2018. Sairaanhoitaja AMK. Viitattu 3.1.2018. <http://yhteishaku.diak.fi/koulutukset/amk-tutkinnot/sairaanhoitaja-amk/>
- Edilex 2014. Nuorten syrjäytyminen. Viitattu 7.2.2018. <https://www.edilex.fi/mt/trvm20140001>
- Elinkeinoelämän valtuuskunta 2012. Hukassa- Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Viitattu 29.9.2016. <http://www.eva.fi/?s=hukassa&searchbg=&x=8&y=3>
- Elinkeinoelämän valtuuskunta 2018. Viitattu 8.1.2018. <http://www.eva.fi/mita-eva-tekee/>
- Eurostat 2016. Education, employment, both or neither? What are young people doing in the EU? Viitattu 16.12.2016. <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7590616/3-11082016-AP,%20EN.pdf/c0393ef3-2ea1-455a-ab64-2271c41fd9d4>
- Eurostat 2016. People at risk of poverty or social exclusion. Viitattu 16.12.2016 http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion
- Haravuori, Henna & Raitasalo, Kirsimaria. Lääkärilehti. Nuorison päihteidenkäytön trendit 2000-luvulla. Viitattu 3.4.2018. <https://www.laakarilehti.fi/pdf/2017/SLL342017-1782.pdf>
- Heikkilä, Tarja 2008. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena 1991. Teemahaastattelu. Helsinki. Yliopistopaino
- Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kaivosoja, Matti 2016. Lääkärin käsikirja. Syrjäytyneet nuoret. Viitattu 29.8.2017. http://www.terveysportti.fi/dtk/ltk/koti?p_artikkeli=ykt00829&p_haku=syrj%C3%A4ytyneet%20nuoret

- Larja, Liisa; Törmäkangas, Liisa; Merikukka, Marko; Ristikari, Tiina; Gissler, Mika & Paananen Reijo 2016. NEET- indikaattori kuvaa nuorten syrjäytymistä. Viitattu 22.1.2018. <http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/164/>
- Me-säätiö 2017. KUVIO 1. Nuoret syrjässä 1987-2016 Viitattu 21.11.2017. <http://www.mesaatio.fi/suomessa-on-syrjassa-tanaan-69-000-nuorta/>
- Me-säätiö 2017. Syrjäytyneet nuoret. Viitattu 21.11.2017. <http://www.mesaatio.fi/lehdistotiedote/me-saatio-laski-suomessa-on-nyt-69000-syrjaytynyttä-nuorta/>
- Nieminen, Ari; Tarkiainen, Ari & Vuorio, Elina (toim.) 2014. Kokemustieto, hyvinvointi ja paikallisuus. Tampere: Suomen yliopistopaino.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018. Nuorisotakuu. Viitattu 22.1.2018. <http://nuorisotakuu.fi/tietoa-sivustosta>
- Ripatti, Inka- Maaria & Ripatti, Petra, 2012. Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen toimintakeskuksessa. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu
- Suomen mielenterveysseura 2018. Tukea tukihenkilöiltä. Viitattu 24.4.2018. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/tukea-ja-apua/kasvokkain/tukea-tukihenkil%C3%B6lt%C3%A4>
- Teittinen, Paavo 2017. Helsingin sanomat 24.10.2017. Viitattu 21.11.2017. <https://www.hs.fi/talous/art-2000005421006.html?cs=email>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus. Viitattu 29.9.2016. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/huono-osaisuuden-ylisukupolvisuus
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Nuorten syrjäytyminen. Viitattu 29.9.2016. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Viitattu 29.9.2016. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/nuorten-syrjaytyminen-ehkaisy
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 17.11.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018. Vertaistuki. Viitattu 24.4.2018.
<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elamantuki/vertaistuki>
- Tietopuu 2017. Mipa. Viitattu 17.11.2017. <https://keskuststo.a-klinikka.fi/tietopuu/jarjestotutkimusohjelma>
- Tietopuu 2018. Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen hanke. Viitattu 24.4.2018.https://keskuststo.a-klinikka.fi/tietopuu/jarjestotutkimusohjelma/jarjestojen_hanke
- Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Tammi

LIITE 1 / KYSELYLOMAKE MIPA-HANKKEEN JÄRJESTÖILLE

Olemme sairaanhoitajaopiskelijoita Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä aiheesta ”Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy ammatillaisten ja kokemusasiantuntijoiden näkökulmasta.” Liitämme opinnäytetyöhömmе osion, missä kyselyn avulla kysymme Mipa-hankkeen eri järjestöiltä ilmiöstä. Kuinka järjestöt ovat omassa työssään kohdanneet ilmiön ja mitä konkreettista nuorten syrjäytyneiden elämän edistämiseksi on tehty?

Toivomme että vastaisitte kyselyymme 1.11.2017 mennessä.

Vastaukset voitte lähettää meille sähköpostilla. Suuret kiitokset yhteistyöstänne osana opinnäytetyöprojektiamme. Yhteystiedot alla.

Ystävällisin terveisin:

Mikko Honkanen mikko.honkanen@student.diak.fi

Auli Kortet auli.kortet@student.diak.fi

Kysely järjestöille

1 Miten järjestönne huomioi työssään syrjäytyneet, 15-29 vuotiaat nuoret?

2 Millä keinoin järjestönne tavoittaa syrjäytyneitä nuoria?

3 Kuinka edistätte nuorten syrjäytyneiden osallisuutta yhteiskunnassamme?

4 Mitä keinoja käytätte nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi?

5 Mitä toimintaa järjestöllänne on syrjäytyneille nuorille?

6 Mitä järjestönne ajattelee nuorten syrjäytymisen tulevaisuudesta?

7 Mikä on mielestänne suurin yhteiskunnallinen haaste syrjäytymisen/jätetyksi tulemisen ehkäisemisessä?

LIITE 2 / TEEMAHAASTATTELUKYSYMYKSET

Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset

- Miten näet syrjäytymisen synnyn?
- Miksi syrjäydytään?
- Mikä ajaa ihmisen syrjäytymään?
- Minkälaisia haasteita selviytymiselle on syrjäytyneelle tässä yhteiskunnassa?
- Miksi syrjäytyminen lisääntyy?
- Kuinka syrjäytymistä voisi ennaltaehkäistä?
- Mitä konkreettista mielestäsi eri järjestöt tekevät asian hyväksi?
- Mitä mielestäsi pitäisi tehdä toisin?
- Onko yhteiskunnalla tahtotilaa sille?
- Tavoittamisen keinot?

Kokemusasiantuntijat

- Lisääkö syrjäytyminen riskiä siirtyä päihteiden käyttöön?
- Mikä sai sinut turvautumaan päihteisiin?
- Mistä sait halun selviytyä?
- Mistä sait apua selviytymiseen?
- Toipumisen polku?
- Kauanko selviytyminen kestää?
- Onko ihminen koskaan vapaa päihdeongelmasta?
- Millainen lapsuus ja nuoruus sinulla oli ?
- Kuinka sinun mielestäsi syrjäytymistä voisi ennaltaehkäistä?

